26. שמיני. שליחים רבים למקום, עונשו של חמור (ויקרא לו/א-לו/ב-לז/א)

1. <u>הרקע: הפגישה בין רבי פינחס בן יאיר[1] לבין רבי אלעזר</u>

רבי אלעזר הוה אזיל בארחא. ר״א היה הולך בדרך. **אשכחיה לר׳ פנחס בן יאיר דהוה אתי** מצא את רפב״י שהיה הולך. **געא חמריה.** (כמה דקות לפני כן) נער חמורו (של רפב״י) **א״ר פנחס: ׳ודאי בטקולא דחדותא דחמרא, חמינא אנפין חדתין ישתכחון הכא׳.** אני מבחין בקולו השמח של החמור שפנים חדשות באו לכאן. **כיון דנפק מבתר ענפוי דטורא, חמא ליה לרבי אלעזר דהוה אתי** אחרי ש(רפב״י) יצא מיערו (ענפיו) של ההר, ראה את רבי אלעזר שהיה בא. **אמר: ׳ודאי טקולא דחדותא אשתלים׳** אכן הובן קולו השמח של החמור. **נחת רבי אלעזר לגביה ונשיק ליה** ירד רפב״י (מחמורו), בא אליו ונישק אותו.

- **א״ל:** (ר״א לרפב״י) **׳אי טופסא דארחא חד לגבך, נזיל ונתחבר כחדא** אם ברצונך ללכת בדרך ביחד אתי, נלך ונתחבר יחד **ואי לאו טול ארחך וזיל׳** ולא, נקוט בדרכך ולך.
- **א״ל: ׳ודאי לקבלך אזילנא.** אמר לו: אלך ביחד אתך. **כיון דאשכחנא לך, איזיל אבתרך ונתחבר כחדא׳.** מאחר ומצאתי אותך, אלך אחריך, נתחבר יחד.

2. <u>רבי פינחס בן יאיר מברך את רבי אלעזר</u>

פתח רבי פנחס ואמר (תהל׳ קכח 2): יְבָרֶכְךָ ה׳ מִצִּיּוֹן, וּרְאֵה בְּטוּב יְרוּשָׁלָם.

א. **יְבָרֶכְךָ ה׳ מִצִּיּוֹן, מ״ט** מדוע דווקא **מִצִּיּוֹן? בגין דתמן שראן ברכאן לאשתתפא** כי משם הברכות יוצאות לכולם, **הה״ד (תהל׳ קלג 3): כִּי שָׁם צִוָּה ה׳ אֶת הַבְּרָכָה, חַיִּים עַד הָעוֹלָם. ובגין כך** לכן **יְבָרֶכְךָ ה׳ מִצִּיּוֹן: דהא מתמן נפקי ברכאן לכלא.** משם הברכות יוצאות לכולם.

ב. **וּרְאֵה בְּטוּב יְרוּשָׁלָם: דבגיני** בזכות **צִיּוֹן, ירושלם אתברכא** ירושלים מתברכת. **דכיון דציון אתמלי ברכאן, כדין ירושלם אתברכא** מאחר וציון מתמלאת ברכה כך ירושלים, **ואשתכחו בה רחמין,** נמצאים בה רחמים **וכד ירושלם אתברכא, כל עמא אתברכא** וכשירושלים מתברכת, כל העם מתברך.

ג. **כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: דלא יתחזי קשת ביומך כמה לאביך** (יהי רצון) שהקשת לא תיראה בימיך כמו בימי אביך[2], **ועל דא ...**

ד. **וּרְאֵה בְּטוּב יְרוּשָׁלָם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, וּרְאֵה בָנִים לְבָנֶיךָ, שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל, דחלי חטאה חסידין קדישין** (יהי רצון) שבניך יהיו יראי חטא, חסידים קדושים, **כדין** אז, **...**

ה. **שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל. מאי שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל? אלא כמאן דאמר שלמא על רישיה דמלכא דלא יחסר כלא** כמי שמברך את המלך (שאומר ׳שלום על ראש המלך׳) שלא יחסר לו דבר. **כך שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל: בזמנא דצדיקייא ישתכחון בעלמא.** בזמן שהצדיקים נמצאים בעולם.

---

[1] רפב״י היה חתנו של רשב״י, (י״א חותנו). אמרו עליו במס׳ חולין ז/א: כמה גדול האיש ממשה רבינו!

[2] ירושלמי מס׳ ברכות ט ב: רבי חזקיה בשם רבי ירמיה כל ימיו של רבי שמעון בן יוחאי לא נראתה הקשת בענן.

3. **<u>חידושו של רבי אלעזר</u>**

פתח רבי אלעזר ואמר (משלי יז 6): עֲטֶרֶת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים, וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם.

א. **בָּנִים, הא אוקימנא** הסברנו.

ב. **בְּנֵי בָנִים, אלין שאר כתרי מלכא** אלו הם שאר כתרי המלך.

ג. **כמה דאת אמר (ישעיה נד 13): וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה' וכתיב (איכה ד 2): בְּנֵי צִיּוֹן הַיְקָרִים. כמה דאת אמר וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם לא מתעטרן בנין אלא באבהן** הבנים אינם מתעטרים אלא על ידי אבותיהם, **מכאן אוליפנא** מכאן למדנו **דבנין לא מתעטרי ולא משתקיין משקיו דנחלא** שבנים אינם מתעטרים, ואינם מושקים משיקוי הנהר **אלא בזמנא דאבהן מתעטראן ומתברכאן** אלא בזמן שאבותיהם מתעטרים ומתברכים **הה"ד וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם.**

4. **<u>הנחש וחמורו של רבי פינחס בן יאיר.</u>**

עד דהוו אזלי מטא עדן צלותא תוך כדי הליכה, הגיע זמן התפילה. **נחתו וצלו** ירדו (מחמוריהם) והתפללו. **עד דהוו מצלי קפטר חד חויא ברגלוי דחמרא דרבי פנחס** בזמן תפילתם, נכרך נחש ברגלו של חמורו של רפב"י. **קסטא וגעא תרי זמני** נבהל ונער פעמיים. **בתר דסיימו צלותא,** אחרי שסיימו את תפילתם, **אמר רבי פנחס: 'ודאי צערא הוא לבעירא דילי** אני יודע שחמורי הוא בצער **דהא יומא דא אקדימנא והוינא מרחיש באורייתא** כי יום אחד, התקדמתי והייתי לומד תורה, **ואעבר לי באתר דלכלוכא שריא** (והחמור) הוביל אותי במקום מטונף[3], **והשתא מצערי לה** ועתה נגרם לו צער'. **קמו וחמו חד חויא קטיר ארגליה** קמו וראו שנחש כרוך ברגלו של הנחש. **אמר רבי פנחס: 'חויא חויא!** נחש, נחש! **זיל ואתחר קוטרך בקטפורא דחורא'** לך וקפל את קשריך במדרון החור. **אדהכי אתנשר חויא ונפל קפסירי קפסירי.** אז ניתק הנחש (את קשרו) והנחש נפל חתיכות חתיכות.

5. **<u>הבא לטהר מסייעים אותו, שליחים רבים למקום ב"ה, כולל חיות בר וגויים.</u>**

- **אמר רבי אלעזר: 'ומה כל כך מדקדק קב"ה בצדיקייא'?** עם הצדיקים?
- **אמר ליה: 'ודאי קב"ה מדקדק בהו בצדיקייא, ונטיר לון** ושומר אותם **ובעא לאוספא לון קדושה על קדושתייהו** רצונו להוסיף להם קדושה על קדושתם. **והשתא, האי חמרא על דלא נטר קדושתא דילי, אצטער.** ועכשיו נגרם צער לחמור מכיוון שהוא לא השגיח על קדושתי. **ודא חויא שליחא הויא,** הנחש הזה היה בהחלט שליח **וכמה שלוחין אית ליה לקב"ה** כמה שליחים יש להקב"ה **ובכלהו עביד שליחותיה ואפילו בחיות ברא** בכולם עושה את שליחותו, כולל חיות בר, **הה"ד (ויקרא כו 22): וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה, וְשִׁכְּלָה אֶתְכֶם ואפילו ביד עכו"ם, הה"ד (דברים כח 49): יִשָּׂא ה' עָלֶיךָ גּוֹי מֵרָחוֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ.**

---

[3] כי גם בהמותיהם של הצדיקים נשמרות מהאיסורים: גמליו של אברהם אבינו שלא נכנסו בביתו של לבן כי היו שם אלילים: 'ומקום לגמלים'? מלמד שלא נכנסו לבית לבן הארמי, עד שפינו כל עבודת אלילים מפניהם (אבות דרבי נתן ח'). חמורו של רפב"י שלא היה אוכל שאינו מעושר. חמורו של רבי חנינא בן דוסא שלא היה אוכל מזון גנוב. (אבות דרבי נתן ח').

6. **<u>גם ישראל יכול להיות שלוחו של הקב״ה.</u>**

- **א״ר אלעזר: ׳ובידא דישראל עביד שליחותא?׳.** וכי (גם) ביד ישראל ה׳ עושה את שליחותו?
- **א״ל: ׳אין,** כן. **כגון רשע בידא דצדיק** ייתכן שיהיה רשע שלוחו של ה׳ (כדי לשרת את הצדיק), **אבל רשע בידא דישראל רשע אחרא לא עביד ביה שליחותא** אבל רשע לא יהיה שליח ה׳ לרשע אחר **אלא בזמנא דאיהו לא מכוון ביה** אלא אם כן, יפעל שלא במתכוון **הה״ד (שמות כא 13): וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אִנָּה לְיָדוֹ[4]: וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה דייקא דלא לקטלא ליה דא** מדייק שאינו מתכוון לרצוח את זה, **וְהָאֱלֹהִים אִנָּה לְיָדוֹ: בגין לאענשא לתרווייהו** כדי להעניש את שניהם (...).

7. **<u>משל</u>**

מתל לבני נשא דחבו למלכא משל לבני אדם שמרדו במלך, **אתער סנטירא לגבייהו לתפשא לון ולאענשא לון לאינון דחבו למלכא** קם עליהם המושל לתפוש (את המורדים) ולהענישם. **קם חכים חד מנייהו, ואתערב בהדי בני סנטירא** קם חכם אחד (מבני העיר) והתערב בין פקידי המושל (כדי להגן על המורדים). **זקף סנטירא עינוי וחמא ליה** הרים המושל את עיניו וראה אותו.

א״ל: ׳מאן יהבך לגבן מה בינך לבינם, **ולאו אנת מאנון דחבו למלכא!** אינך שייך למורדים נגד המלך! **הא אנת אתענש בקדמיתא׳.** הרי אתה תיענש הראשון **שקילו ליה וקטלוהו.** תפסו אותו והרגו אותו[5].

8. **<u>נמשל.</u>**

כך ישראל מסטרא דימינא קא אתיין כך ישראל שהם מצד הימין[6] **ולא אתדבקו בשמאלא** ולא נדבקו בשמאל (השוטרים, מידת הדין), **ולא אתערבו בהדה לעלמין** ולא התערבו אתם לעולם. **וכד אינון גרמין בחובייהו דאתכפייא ימינא ואתער שמאלא** כשהרשעים חוטאים, הימין נכפה והשמאל מתעורר, **וכל אינון דאתו מסטריה** וכל אלו שבאים מצדו. **אי חד מישראל קם לאתערבא בהדייהו** אם קם אחד מישראל (׳מימין׳) ומתערב ביניהם **אשתמודען ביה** מכירים אותו.

אמרי ליה: אומרים לו: **׳לאו אנת מאינון דקא אתיין מסטרא דימינא דאתכפייא מחובייהו** וכי אין אתה מאלו הבאים מצד הימין שנכנע בעוונות הרשעים, **ולאו אנת מאינון דחבו למלכא,** ואינך מאלו שמרדו במלך **מאן יהבך לגבן!׳** מה אתה מתערב אצלנו! **אשתכח דאיהו אתענש בקדמיתא** נמצא שהוא נענש הראשון.

ושלמה מלכא צווח לקבלייהו צעק שלמה המלך לעברם **ואמר (קהלת ח 9): עֵת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם, לְרַע לוֹ:** לרעתו של הנשלט.

לְרַע לוֹ: ודאי, בגין דלאו שליחא דמלכא איהו כי אינו שליח המלך, **ולא אתי מההוא סטרא.** ואינו בא מאותו צד.

---

[4] רש״י: במה הכתוב מדבר? בשני בני אדם, אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד, ולא היו עדים בדבר שיעידו, זה לא נהרג וזה לא גלה. והקב״ה מזמנן לפונדק אחד, זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם, וזה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו. ועדים מעידים עליו, ומחייבים אותו לגלות, נמצא זה שהרג בשוגג גולה, וזה שהרג במזיד נהרג.

[5] משלי כו 17: מַחֲזִיק בְּאָזְנֵי כֶלֶב, עֹבֵר מִתְעַבֵּר עַל רִיב לֹא לוֹ. רש״י: מחזיק באזני כלב: העובר להתעבר על ריב לא לו הרי הוא כאוחז באזני כלב הגורם שישכנו על חנם.

[6] מס׳ יבמות עט/א: שלשה סימנים יש באומה זו: הרחמנים והביישנין וגומלי חסדים.